

De Invloed van Sociale Steun en Frequentie in Mediagebruik op Online Agressie

Hinda Boulakjar

Master thesis Klinische Kind- en Jeugd Psychologie

Tilburg Universiteit

1^e beoordelaar: dr. Annet D. Toornstra

2^e beoordelaar: dr. Cedric P. Stalpers

3 juli 2022

Aantal woorden: 7733

Abstract

Eerder bewijs indiceert dat frequent gebruik van sociale media en lage sociale steun online agressie voorspellen bij adolescenten. Echter, over de precieze rol van gebruiksfrequentie is geen unaniem beeld wanneer de variabelen samen in een model onderzocht worden. Onderzoek wijst op een modererende rol van gebruiksfrequentie op het verband tussen twee bronnen van sociale steun en online agressie. Het moderatie-effect van gebruiksfrequentie lijkt af te hangen van de bron van sociale steun (ouders vs. peers). De huidige studie onderzoekt in een retrospectief correlationeel onderzoek in hoeverre sociale steun afkomstig van peers dan wel ouders online agressie voorspelt en of dit verband gemodereerd wordt door gebruiksfrequentie van sociale media. Hierbij is geslacht geïncorporeerd als covariaat. Een multiële regressieanalyse met moderatie is uitgevoerd bij 1150 participanten uit drie Europese landen ($\text{♀} = 71.8\%$; $M_{\text{leeftijd}} = 21.23$, $SD = 2.16$). Uit de resultaten blijkt dat alleen lage ouderlijke steun online agressie voorspelt. Bovendien is geen significante moderatie gevonden van gebruiksfrequentie op de relaties tussen de vormen van sociale steun en online agressie. Echter blijkt de directe relatie tussen hoge gebruiksfrequentie en online agressie wel significant. Verder blijkt geslacht een significante voorspeller voor online agressie. Deze resultaten impliceren dat frequent sociale mediagebruik een risicofactor is voor online agressie en dat mannelijke adolescenten hiervoor vatbaarder zijn. Een limitatie van de huidige studie is de operationalisatie van online agressie. Een concreet voorstel is gedaan voor verbetering van de *Illegal Use of the Internet* vragenlijst.

Sleutelwoorden: sociale steun, ouders, peers, online agressie, sociale media, gebruiksfrequentie

De Invloed van Sociale Steun en Frequentie in Mediagebruik op Online Agressie

Sociale media wordt tegenwoordig intensiever gebruikt dan ooit tevoren; vooral bij adolescenten is een stijging in het gebruik te zien (Van der Veer et al., 2021). Het massale gebruik van het internet in recente jaren heeft de toon gezet voor het opduiken van online agressie, zoals cyberpesten (March, 2019; Sest & March, 2017). Zo laat onderzoek zien dat 13-50% van de adolescenten in Europa zich schuldig maakt aan cyberpesten (Kwan et al., 2020; Sorrentino et al., 2019).

Interpersoonlijke online agressie heeft grote gevolgen voor het welzijn van de gebruikers; zo blijkt dat slachtofferschap van cyberpesten het risico op zelfbeschadiging (John et al., 2018) en zelfdoding vergroot (Biernesser et al., 2020). Daarnaast laat onderzoek zien dat de associatie tussen cyberpesten en suïcidegedachten sterker is bij adolescenten dan bij volwassenen (Nesi et al., 2021). Alleen al uit deze statistieken en onderzoeken blijkt hoe belangrijk het is om de kans op slachtoffer- en daderschap van online agressie, vooral bij adolescenten, te verkleinen. Daarom wordt in de huidige thesis gekeken naar welke variabelen invloed kunnen hebben op daderschap van online agressie om inzicht te krijgen in de risicogroepen voor daderschap van online agressie.

In het huidige onderzoek gaat online agressie over online interpersoonlijke antisociale gedragingen, ook wel cyberpesten genoemd. Cyberpesten wordt gedefinieerd door Smith et al. (2008) als een “agressieve intentionele daad uitgevoerd door een groep of individu, gebruikmakend van elektronische vormen van contact, herhaaldelijk over een periode van tijd tegen een slachtoffer die zichzelf niet makkelijk kan verdedigen” (p. 376). Bij interpersoonlijke online agressie zoals cyberpesten worden de slachtoffers online lastiggevallen of bedreigd (March & Marrington, 2019; Ortiz, 2020). Daarom wordt online agressie in het huidige onderzoek geconceptualiseerd als het online lastigvallen of bedreigen van iemand.

SOCIALE STEUN, ONLINE AGRESSIE EN FREQUENTIE IN MEDIAGEBRUIK

Maar hoe kan ouderschap van online agressie verklaard worden? In de huidige thesis staan de variabelen sociale steun en frequentie van internetgebruik centraal. Voordat deze variabelen in het verband uiteengezet worden, wordt gekeken naar welk medium hiervoor gebruikt wordt en voor welke populatie dit relevant is.

Online agressie speelt zich voornamelijk af bij het gebruik van sociale media. Sociale media kan breed worden gedefinieerd als een digitale tool die sociale interactie toelaat (Moreno & Kota, 2013). Sociale mediagebruik wordt in de huidige studie geconceptualiseerd als deelname aan een of meer van de volgende online activiteiten: sociale netwerksites of applicaties, instant messaging, chat rooms en email. Immers, uit onderzoek blijkt dat deze online activiteiten gelegenheid bieden voor online agressie, waarbij sociale netwerksites de meest prevalentie omgeving is voor online agressie (Garett et al., 2016).

Aangezien deze sociale media activiteiten het meest uitgevoerd worden door adolescenten tussen de 12 en 16 jaar in Europa (Lenhart et al., 2011; Perrin & Anderson, 2019) en aangezien zij de hoogste schermtijd hebben van alle leeftijdscategorieën (Van der Veer et al., 2021), wordt in deze thesis onderzoek gedaan naar die doelgroep.

De verschijning van online agressie bij adolescenten is niet per definitie bijzonder of maladaptief te noemen. Het ontstaan van dit antisociale gedrag is namelijk een normatieve ontwikkeling verschijning volgens het *Dual Taxonomy* model (Moffitt, 1993). Dit model beschrijft hoe immoreel gedrag ontstaat onder invloed van het modelleren van het gedrag van leeftijdsgenoten. Dit komt door een sterke sociale heroriëntatie die plaatsvindt in de adolescentie (Steinberg, 2010; Crone & Dahl, 2012; Somerville, 2013).

In de adolescentie vindt namelijk een kantelpunt plaats in de sociale oriëntatie die verschuift van zelfgericht, naar georiënteerd naar anderen (Crone & Dahl, 2012) en van ouders naar peers (Hart & Carlo, 2005). Hierdoor zijn adolescenten extra gevoelig voor de invloed van anderen, en vooral van hun peers (Dishion & Tipsord, 2011). Hiermee heeft het

SOCIALE STEUN, ONLINE AGRESSIE EN FREQUENTIE IN MEDIAGEBRUIK

vertonen van antisociaal gedrag een functie: sociaal geaccepteerd worden binnen de peer groep (Moffitt, 1993; Somerville, 2013). Deze sociale verklaring van agressie demonstreert hoe in de huidige studie sociale steun afkomstig van peers onderzocht zal worden als een van de onafhankelijke variabelen in het voorspellen van online agressie.

Immers, naast de zojuist genoemde sociale verklaring van agressie, is ook neurologisch bewijs voor het verband tussen steun van peers en online agressie. Volgens het *Dual Systems model* van Steinberg (2010) is deze sociale gevoeligheid in de adolescentie te verklaren aan de hand van de snelle ontwikkeling van het sociaal emotionele systeem (het limbische brein) en de tragere ontwikkeling van het cognitieve controle systeem (prefrontale cortex). Volgens het model kan risicogedrag ontstaan, doordat de cognitieve controle minder ontwikkeld is ten opzichte van het sociaal emotioneel systeem. Hierdoor kan het limbische brein het systeem overnemen bij hoge emotionele opwinding, wat kan resulteren in een toename in antisociaal gedrag (Steinberg, 2010), waaronder ook agressie (Lansford et al., 2020). Hierin zijn ook verschillen te zien voor geslacht: mannen blijken vaker en meer agressief gedrag te vertonen dan vrouwen (Björkqvist, 2018) ook in de online wereld (Navarro, 2015). Situaties die hoge emotionele opwinding kunnen geven bij adolescenten, hebben door de sociale gevoeligheid vaak te maken met gebrek aan sociale steun (Sebastian et al., 2011) of afwijzing (Somerville, 2013).

Op basis van deze sociale en neurologische theoretische raamwerken, is het aannemelijk dat sociale steun van peers in negatief verband staat met agressie in de online wereld. Zo wordt in eerder onderzoek aangetoond dat adolescenten als reactie op afwijzing immorele keuzes kunnen maken in het gebruik van media door te kiezen voor agressieve en immorele video's (Plaisier & Konijn, 2013). Specifieker gericht op online agressie is tevens uit onderzoek gebleken dat lage sociale steun ook in verband staat met online agressie (Yang et al., 2021). Hierbij is gekeken naar de associatie tussen peer verbondenheid, cyberpesten en

SOCIALE STEUN, ONLINE AGRESSIE EN FREQUENTIE IN MEDIAGEBRUIK

de modererende rol van waargenomen sociale support bij Chinese adolescenten tussen 11-16 jaar. Hoewel in deze studie is gekeken naar sociale steun als moderator in plaats van als onafhankelijke variabele, blijkt dat lage sociale steun van peers samengaat met de rapportage van meer cyberpestgedrag.

Maar ondanks het kantelpunt in de sociale oriëntatie van adolescenten, spelen ouders nog steeds een belangrijke rol in deze levensfase (Moretti & Peled, 2004). Zo ook in relatie tot het verminderen van online agressie (Elsaesser et al., 2017). Volgens de *Self-Determination* theorie van Ryan en Deci (2000) kunnen de gunstige verbanden van waargenomen ouderlijke steun bij adolescenten worden verklaard door de waargenomen voldoening (in tegenstelling tot frustratie) in hun psychologische basisbehoeften aan verbondenheid, autonomie en competentie, wat essentieel zou zijn voor het ervaren van ouderlijke steun (Katz et al., 2014).

Hierbij impliceert de behoefte aan verbondenheid dat men voor anderen wil zorgen (Ryan & Deci, 2000) en anderen niet wil ondermijnen zoals het geval is bij pestgedrag (Legate et al., 2018). Autonomie impliceert dat men een natuurlijk verlangen heeft om hun gedrag als vrijwillig en persoonlijk relevant te ervaren (Ryan & Deci, 2000) en dat adolescenten ervoor kiezen om niet te pesten (Tanrikulu, 2014). Ten slotte verwijst competentie naar iemands verlangen om zich effectief en bekwaam te voelen in de activiteiten die men onderneemt (Ryan & Deci, 2000), zoals het aangaan van vriendschappen (Wang et al., 2021). De vervulling van deze behoeften zijn te betrekken op online sociaal gedrag doordat ze samen zorgen voor het aangaan van positieve relaties en verminderen van onlinepestgedrag uit eigen wil (Fousiani et al., 2016). Dit empirisch bewijs tezamen laat zien hoe ouderlijke steun in negatief verband lijkt te staan met online agressie. In de huidige studie zal ouderlijke steun onderzocht worden als tweede onafhankelijke variabele in het voorspellen van online agressie.

SOCIALE STEUN, ONLINE AGRESSIE EN FREQUENTIE IN MEDIAGEBRUIK

In wetenschappelijk onderzoek naar sociale steun zijn verschillende bronnen van elkaar te onderscheiden, maar in het huidige onderzoek wordt slechts gekeken naar ouders en peers als bronnen van steun. Ouders en peers zijn namelijk de belangrijkste bronnen van steun in de adolescentie (Haluska et al., 2002; Mendonca et al., 2014), omdat deze sociale groepen het meest interacteren met adolescenten in zowel de thuisomgeving (Brown & Bakken, 2011) als op school (Kiefer et al., 2015).

Bovendien zijn onder anderen twee vormen van sociale steun te onderscheiden: ontvangen sociale steun, gemeten door objectief steun gedrag; en waargenomen sociale steun, gemeten door subjectieve gevoelens van het gesteund voelen (Barrera, 1986). Beiden zijn gerelateerd aan positieve uitkomsten in het welzijn van adolescenten, maar waargenomen sociale steun geeft consistent bewijs met grotere effecten voor het positieve verband met pro sociaal gedrag (Eagle et al., 2018; Meyer et al., 2012; Prati & Pietrantoni, 2010). Daarom wordt sociale steun in het huidige onderzoek geconceptualiseerd door waargenomen sociale steun afkomstig van peers dan wel ouders.

Een groeiend aantal onderzoeken naar online agressie wijst dus op de verklarende rol van de behoeftebevrediging in relatie tot waargenomen ouderlijke steun en de verklarende rol van de sociale gevoeligheid in relatie tot sociale steun van peers. Maar het is niet eerder onderzocht hoe de bronnen van sociale steun bijdragen ten opzichte van elkaar in het voorspellen van online agressie waarbij ook rekening gehouden wordt met de kerneigenschap van het internet gebruikspatroon van adolescenten in Europa, namelijk de hoge gebruiksfrequentie van sociale media (Perrin & Anderson, 2019; Van der Veer et al., 2021). Zo is er reden om te geloven dat frequent gebruik van sociale media een andere invloed lijkt te hebben op het verband tussen sociale steun en online agressie afhankelijk van de bron van sociale steun.

SOCIALE STEUN, ONLINE AGRESSIE EN FREQUENTIE IN MEDIAGEBRUIK

Voordat gekeken wordt naar de mogelijk modererende rol van gebruiksfrequentie van sociale media, wordt de directe relatie tussen gebruiksfrequentie en online agressie uiteengezet. Zo is uit eerder onderzoek gebleken dat internetverslaving ouderschap van online agressie voorspelt (Ko et al., 2009). Dit is te verklaren aan de hand van de Script theorie van Huesmann (1988, 2018). Dit informatieverwerkingsmodel verklaart hoe het herhaaldelijk blootgesteld worden aan antisociale gedragingen, de kans vergroot op het aanleren en internaliseren van het waargenomen agressief gedrag door de vorming van scripts. Scripts zijn goed geoefende en geassocieerde concepten in het geheugen met causale links, doelen en plannen. Deze scripts raken sneller geactiveerd bij oefening.

Zo kunnen adolescenten agressieve scripts aanleren door herhaaldelijke blootstelling aan agressie in massamedia (Anderson & Bushman, 2018; Ko et al., 2009), waardoor de aangeleerde agressie een geautomatiseerde reactie wordt. Mannen consumeren over het algemeen meer antisociale media dan vrouwen (Camerani et al., 2020). Onder invloed van het ontwikkelen van agressieve scripts wordt bij mannen agressief gedrag extra versterkt bij toename in gebruiksfrequentie (Camerani et al., 2020; Huesmann 1988, 2018). Met de hoge prevalentie van cyberpesten op het internet zoals die tegenwoordig wordt gezien (March, 2019), lijkt gebruiksfrequentie, vooral bij mannen, een reële risicofactor in het voorspellen van online agressie. Om deze reden wordt geslacht in het onderzoek geïncorporeerd als covariaat.

Echter, het lijkt erop dat gebruiksfrequentie van sociale media een zwaard is dat snijdt aan twee kanten, waardoor de richting van het verband niet eenduidig aan te wijzen is. Zo blijkt dat een toename in gebruiksfrequentie van sociale media resulteert in het versterken van peerrelaties door de verplaatsing van sociale steun (Vriens & Van Ingen, 2017). Door deze verplaatsing wordt de kans op risicogedrag verkleind, omdat men meer mogelijkheid heeft om

SOCIALE STEUN, ONLINE AGRESSIE EN FREQUENTIE IN MEDIAGEBRUIK

sociale steun te ervaren (Moffitt, 1993; Trepte, 2020). Logischerwijs is de drang om antisociaal gedrag te vertonen voor sociale acceptatie dan niet aanwezig.

Maar een toename in sociale steun door toename in gebruik van sociale media is niet altijd het geval: de *Rich-get-richer* hypothese stelt dat het bij voorbaat ervaren van peer steun een voorwaarde is voor het versterken van peerrelaties bij frequent sociale mediagebruik (Kraut et al., 2002; Merton, 1986; Pouwels et al., 2021). Wanneer dit niet het geval is, vermindert het frequente gebruik van sociale media juist de ervaren peer steun (Valkenburg & Peter, 2007). Dit vergroot de kans op het vertonen van online agressie (Zhu et al., 2021). Dit wijst op een modererende rol van gebruiksfrequentie van sociale media tussen sociale steun van peers en online agressie, waarbij gebruiksfrequentie het verband versterkt.

Echter, de theorie over de verplaatsing van steun gaat niet op wanneer gebruiksfrequentie van sociale media betrokken wordt in de relatie tussen ouderlijke steun en online agressie. Zo is bij een gebruik toename in sociale media geen verplaatsing van ouderlijke steun mogelijk (Siomos et al., 2012), zoals wel het geval is bij steun van peers. Sterker nog, de invloed van ouderlijke steun lijkt te verminderen bij een toename in gebruiksfrequentie van sociale media (Şenormancı et al., 2014; Wu et al., 2016). Dit is te verklaren doordat adolescenten met een internetverslaving geïsoleerd raken van hun familie doordat ze veel tijd doorbrengen op het internet (Shahnaz & Karim, 2014). Hiermee kan beargumenteerd worden dat het negatieve verband tussen ouderlijke steun en online agressie verzwakt wordt door de modererende rol van gebruiksfrequentie van sociale media.

In onderzoek naar de predictoren van online agressie zijn veel uitdagingen die het moeilijk maken om een compleet beeld te krijgen van de risicofactoren voor online agressie. Naast het feit dat onderzoekers een bewegend doelwit najagen door de snelle ontwikkeling van de technologie (Weller, 2016), zorgen de inconsistente bevindingen in het verband tussen sociale steun en online agressie in de adolescentie dat de relaties en de valentie van het

SOCIALE STEUN, ONLINE AGRESSIE EN FREQUENTIE IN MEDIAGEBRUIK

verband niet eenduidig aan te wijzen zijn. Met behulp van de huidige studie wordt geprobeerd licht te schijnen op het wereldwijde maatschappelijke probleem van online agressie en wordt onderzocht hoe gebruiksfrequentie van sociale media hier mogelijk een rol in speelt.

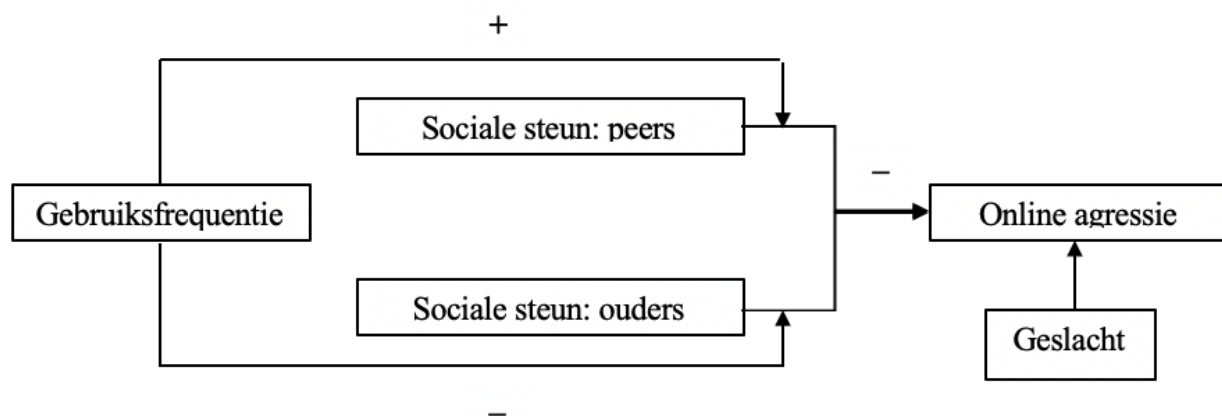
Om deze relaties te onderzoeken wordt getracht antwoord te krijgen op de volgende onderzoeksvraag: Wat is de relatie tussen twee bronnen van sociale steun en online agressie bij Europese adolescenten en wordt deze relatie gemodereerd door gebruiksfrequentie van sociale media? Om deze onderzoeksvraag te beantwoorden, zullen de volgende hypothesen die eveneens afgebeeld staan in het conceptueel model van Figuur 1, getoetst worden:

H1: Mensen die laag scoren op sociale steun van peers en ouderlijke steun rapporteren meer online agressie.

H2: Het verband tussen sociale steun en online agressie wordt gemodereerd door de gebruiksfrequentie van sociale media. De verwachtingen bij de tweede hypothese zijn dat de relatie tussen sociale steun van peers en online agressie versterkt wordt door de gebruiksfrequentie, terwijl de relatie tussen ouderlijke steun en online agressie verzwakt wordt door de gebruiksfrequentie. Geslacht wordt als covariaat geïncorporeerd in de analyse.

Figuur 1

Conceptueel Model van de Huidige Studie

Methode

Participanten

Voor de huidige studie zijn data gebruikt uit het retrospectieve analyse onderzoek naar het risicogedrag in adolescentie van DeMarco et al. (2017), geleid door Middlesex University. De participanten komen uit drie verschillende Europese landen en de leeftijd varieert tussen de 18 en 25 jaar. In de huidige studie zijn alleen personen met complete data op de studie variabelen sociale steun, online agressie en frequentie in mediagebruik meegenomen in de analyse. Een overzicht van demografische gegevens van de participanten is te vinden in Tabel 1.

Tabel 1

Demografische Gegevens en Rapportage van Online Agressie

Gegevens		Totaal	Italië	Ierland	Engeland
		<i>N (%)</i>	<i>N (%)</i>	<i>N (%)</i>	<i>N (%)</i>
Geslacht	Vrouw	837 (71.8)	222 (74.7)	344 (65.0)	271 (79.7)
	Man	329 (28.2)	75 (25.3)	185 (35.0)	69 (20.3)
		<i>M (SD)</i>	<i>M (SD)</i>	<i>M (SD)</i>	<i>M (SD)</i>
Leeftijd in jaren		21.23 (2.16)	21.48 (2.23)	21.63 (2.04)	20.38 (2.04)
Rapportage van online agressie		1.20 (.51)	1.09 (.35)	1.23 (.53)	1.25 (.56)

Noot. Totaal $N = 1150$.

SOCIALE STEUN, ONLINE AGRESSIE EN FREQUENTIE IN MEDIAGEBRUIK

Meetinstrumenten

De *Illegal Use of the Internet* (ISEC) vragenlijst is ontwikkeld door DeMarco et al. (2017) om online- en offline risicogedrag te meten. De ISEC-online vragenlijst meet met 22 items de studie variabelen aan de hand van demografische gegevens en 6 constructen (online /offline risicogedragingen, online/offline slachtofferschap, online/offline agressie, seksuele sollicitatie, verzoeken en aandacht en sociale support). De validiteit van de constructen van de ISEC-online vragenlijst is vastgesteld door de ontwerpers van het originele onderzoek. Zo bleek de interne consistentie van die items te liggen tussen $\alpha = 0.53 - 0.91$. Voor de huidige studie is enkel gebruik gemaakt van de data voor de meetvariabelen online agressie, sociale steun en de frequentie in sociale media gebruik. De antwoorden zijn ordinaal van aard en omgekeerd gepoold.

De meetvariabele sociale steun werd in de huidige studie onderverdeeld in twee subschalen: steun van peers en ouderlijke steun. Steun van peers werd gemeten aan de hand van de vragen: *'Ik had tenminste één goede vriend waarop ik kon bouwen'* en *'Ik had het naar mijn zin op school'*. Ouderlijke steun werd gemeten door de vraag: *'Ik kon het goed vinden mijn ouders'*. Respondenten konden voor alle drie de vragen antwoord geven op een 3-puntsschaal (1 = niet waar, 3 = zeker waar). De Cronbach's alfa voor peer steun is gevonden met een waarde van $\alpha = .43$ en beschikt hiermee over een slechte interne consistentie. Echter, dit lage resultaat is te verklaren door het lage aantal items.

De meetvariabele online agressie werd gemeten aan de hand van de vraag *'Je hebt iemand online lastiggevallen of bedreigd'*. Respondenten konden wederom antwoord geven op een 4-puntsschaal (1 = vaak, 4 = nooit). Omdat deze meetvariabele uit slechts één item bestond, kon de Cronbach's alfa niet gemeten worden.

De meetvariabele gebruiksfrequentie van sociale media werd gemeten aan de hand van twee items. De eerste vraag was of men in de adolescentie gebruikmaakte van de volgende

SOCIALE STEUN, ONLINE AGRESSIE EN FREQUENTIE IN MEDIAGEBRUIK

sociale media activiteiten: surfen op sociaalnetwerksites, e-mailen, instant messaging en naar chatrooms gaan, online gamen, muziek luisteren en indien ja, hoe vaak ze daar gebruik van maakten. Respondenten konden antwoorden op een 4-puntsschaal (1 = vaak, 4 = nooit). De huidige studie gebruikte uitsluitend data van participanten die gebruik maakten van sociale media (surfen op socialenetwerksites, e-mailen, instant messaging en naar chatrooms gaan). Op basis van deze vraag zijn 13 participanten uit de dataset verwijderd. De tweede vraag was hoe vaak men in de adolescentie online ging. Respondenten konden antwoord geven op een 7-puntsschaal (1 = elk uur, 7 = nooit).

De variabelen ouderlijke steun, gebruiksfrequentie en online agressie konden niet getest worden op betrouwbaarheid en validiteit, omdat deze variabelen gemeten zijn met ieder één item. Echter, aangezien deze variabelen gemeten worden door concrete en niet-ambigue vragen die duidelijk lijken te meten wat ze horen te meten, kunnen de items nog steeds een effectief meetinstrument zijn (Bergkvist, 2014; Diamantopoulos et al., 2012).

Procedure

De vragenlijst is online afgenomen met behulp van *SurveyMonkey*, een online enquête platform. Om de betrouwbaarheid van de vragenlijst te waarborgen, is de vragenlijst vertaald van Engels naar de taal van de betrokken landen, rekening houdend met etniciteit, opleidingsniveau en vocabulaire van de respondenten. Door acquisitie via het hoger onderwijs, sociale media en via het sociale netwerk van de onderzoekers, werden potentiële participanten uitgenodigd om deel te nemen aan het onderzoek. De huidige dataset is dus verkregen door een combinatie van aselechte gelegenheids- en gemakssteekproef.

Het onderzoek van DeMarco et al. (2017) kreeg toestemming van de Ethische Commissie, waarbij Middlesex University in Ierland als projectleider van het gehele project alle nodige documentatie heeft geleverd.

SOCIALE STEUN, ONLINE AGRESSIE EN FREQUENTIE IN MEDIAGEBRUIK

Alle participanten werden vooraf geïnformeerd over hun rechten bij deelname aan het onderzoek en aan hen werd vertrouwelijkheid en anonimiteit gegarandeerd. Voorafgaand aan het invullen van de online vragenlijst diende de participant het toestemmingsformulier te lezen en te ondertekenen indien men ermee akkoord ging. Dit toestemmingsformulier werd digitaal gepresenteerd. Bij het beantwoorden van de online vragenlijst moesten de deelnemers terugdenken aan hun adolescentie jaren tussen 12 en 16 jaar, om het beeld te schetsen van het internetgedrag in die tijdsperiode.

Na het invullen van de online vragenlijst werden de details van het onderzoek gegeven, inclusief de contactgegevens van de onderzoekers. Daarnaast werden naar aanleiding van eventuele ongemakken die zijn ontstaan als gevolg van het invullen van de vragenlijst aanbevelingen voor hulp gegeven indien daar behoefte aan was. Vervolgens zijn de data overgezet van *SurveyMonkey* naar *Statistical Package of Social Sciences (SPSS)* versie 27 voor verdere analyse.

Statistische analyse

Om de centrale onderzoeksvraag te beantwoorden, is een multiële regressieanalyse met moderatie uitgevoerd met de bronnen van sociale support als onafhankelijke variabelen, online agressie als uitkomstvariabele en de frequentie van sociale mediagebruik als moderator. Hierin is het geslacht als covariaat meegenomen. Voordat de hypothesen getoetst konden worden, is een *a priori* power analyse uitgevoerd door middel van het programma *G*Power* versie 3.1 (Faul et al., 2007) om te achterhalen wat het minimum aantal participanten zou moeten zijn voor het behalen van een power van 80% voor het detecteren van een medium effect bij een significantieniveau van $\alpha = .05$. Resultaten indiceren dat de steekproefgrootte minimaal $N = 334$ zou moeten zijn voor het uitvoeren van de regressieanalyse. De verkregen steekproefgrootte van 1150 voldoet hieraan om de hypothesen te toetsen.

SOCIALE STEUN, ONLINE AGRESSIE EN FREQUENTIE IN MEDIAGEBRUIK

Vervolgens werden de noodzakelijke variabelen gehercodeerd, de schaal voor steun van peers werd aangemaakt, betrouwbaarheidsanalyses werden uitgevoerd met Cronbach's alfa en demografische gegevens werden verzameld voor de beschrijvende statistiek. Bovendien werden de data gestandaardiseerd en omgezet zodat een hoge score op een item, een hoge score op de variabele representeerde. Ook werden assumpties voor het uitvoeren van een lineaire regressieanalyse getest. De volgende assumpties werden gecontroleerd: onafhankelijkheid van de waarnemingen, multicollineariteit met de *Variance Inflation Factor* (VIF) en *tolerance*, onderlinge lineariteit tussen alle studiev variabelen met Spearman correlatie, normaalverdeling van de residuen en homoscedasticiteit met *Normal P-Plot scatterplots*. Normaalverdeling van de data werd getest met de Kolmogorov-Smirnov test.

Om de sterkte van de relatie van de twee bronnen van sociale steun (peer en ouders) en online agressie te testen (hypothese 1) en de rol van frequentie in sociale mediagebruik te bepalen (hypothese 2), werd een regressieanalyse uitgevoerd. In de analyse werden ouderlijke steun en steun van peers als onafhankelijke variabelen gecorreleerd met online agressie als afhankelijke variabele en frequentie in sociale mediagebruik als moderator.

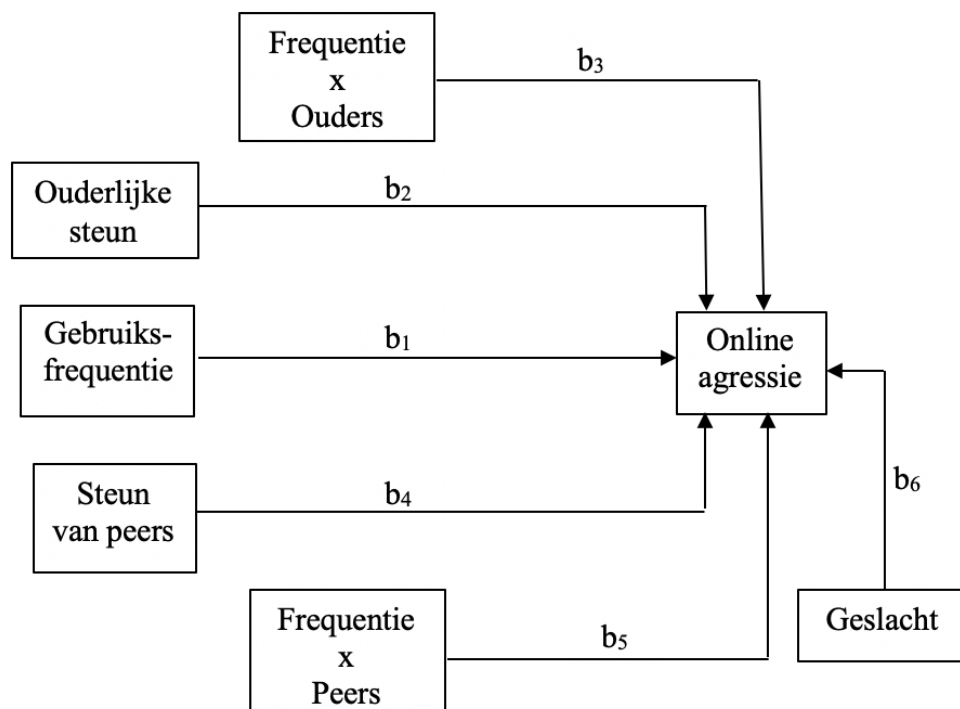
De modererende relatie van frequentie van sociale mediagebruik op het verband van de twee vormen sociale steun en online agressie (hypothese 2) werd geanalyseerd met behulp van de PROCESS macro van Hayes (2017). PROCESS is een toevoeging aan *Statistical Package of Social Sciences* (SPSS) die het mogelijk maakt om statistische mediatie, moderatie en conditionele procesanalyses uit te voeren (Hayes, 2017). Om de modererende rol van frequentie in sociale mediagebruik te toetsen, is modelnummer 2 gekozen in PROCESS. Het model werd in een keer getoetst om de kans op *omitted variable bias* te verkleinen (Clarke, 2005). Het statistisch model dat is getoetst om het conceptueel model van Figuur 1 te toetsen staat afgebeeld in Figuur 2. Lijnen b_2 en b_4 hebben betrekking op de eerste hypothese en lijnen b_3 en b_5 hebben betrekking op de tweede hypothese. Geslacht is in de

SOCIALE STEUN, ONLINE AGRESSIE EN FREQUENTIE IN MEDIAGEBRUIK

analyse meegenomen als covariaat om verstoringen in de onderzochte relaties te voorkomen (lijn b_6 in Figuur 2). Bij de analyse is gebruikgemaakt van de optie *mean centering* om problemen met collineariteit te voorkomen (Hofer, 2017). Regressieparameters en bootstrapcoëfficiënten zijn geschat met 95%-betrouwbaarheidsintervallen. Een significante moderatie doet zich voor wanneer nul zich niet in het 95%-betrouwbaarheidsinterval bevindt. In PROCESS is de *bias corrected method of bootstrapping* met 5000 *bootstrap samples* gebruikt om te bepalen of de modererende rol van gebruiksfrequentie van sociale media significant verschilt van nul. Bootstrapping is een niet-parametrische benadering, die minder afhankelijk is van normale en symmetrische steekproefverdelingen (Kulesa et al., 2015).

Figuur 2

Statistisch Model van de Huidige Studie met Geslacht als Covariaat

Resultaten

Beschrijvende statistiek

In Tabel 2 is te zien dat significante maar zwakke verbanden bestaan tussen de studievariabelen. De hoogste correlatie is gevonden voor het verband tussen steun van peers en ouderlijke steun, echter is dit verband matig te noemen, $r = .346, p < .01$. De richtlijnen van Cohen (1988) zijn aangehouden voor de interpretatie van de sterkte van de relaties.

Tabel 2

Descriptieve Statistiek en Correlaties voor de Studievariabelen

	<i>M</i>	<i>SD</i>	1	2	3	4
1. Steun van peers	.001	.799	-			
2. Ouderlijke steun	.001	.999	.346**	-		
3. Online agressie	.0003	1.00	-.092**	-.107**	-	
4. Frequentie online	.0001	1.00	-.105**	-.080**	.127**	-

Noot. De correlatiecoëfficiënten zijn Spearman correlaties. De gemiddelde scores zijn gebaseerd op gestandaardiseerde scores. ** $p < .01$.

Assumpties

Door het gebruik van een aselechte steekproef met onafhankelijke observaties is voldaan aan de assumptie van onafhankelijke waarnemingen. Bij het controleren van de *tolerance* (0 en -.02) en de VIF (1.00 – 1.01) is geen multicollineariteit gevonden. Lineariteit tussen online agressie, steun van peers, ouderlijke steun en gebruiksfrequentie zijn gecontroleerd en bevestigd met Spearman correlaties.

SOCIALE STEUN, ONLINE AGRESSIE EN FREQUENTIE IN MEDIAGEBRUIK

Een *scatterplot* is gemaakt om te bevestigen dat de residuen onafhankelijk, normaal verdeeld en homoscedastisch zijn.

Uit de Kolmogorov-Smirnov toets bleek dat de assumptie van normaliteit werd geschonden bij de variabelen online agressie en ouderlijke steun, maar deze test is heel gevoelig (Buja et al., 2009). Uit de Skewness en Kurtosis bleek de data voor ouderlijke steun wel te vallen binnen geaccepteerde parameters voor normaalverdeling, maar voor online agressie niet. Aangezien het huidige onderzoek op een grote steekproef berust en gebruik is gemaakt van *bias corrected method of bootstrapping* met 5000 *bootstrapsamples*, is de analyse robuust voor deze schending (Kulesa et al., 2015).

Moderatie analyse

Om te onderzoeken welke rol gebruiksfrequentie van sociale media heeft in het verband sociale steun en online agressie, is een moderatie analyse uitgevoerd met PROCESS model nummer 2. Figuur 3 geeft resultaten van de relaties van het statistische model weer met ouderlijke steun (b_2) en steun van peers (b_4) als voorspellers, online agressie als uitkomstvariabele en gebruiksfrequentie als moderator (b_3 en b_5). Bovendien is geslacht meegenomen in de analyse als covariaat om te controleren voor het effect van de oververtegenwoordiging van vrouwen in de steekproef (b_6).

Het directe verband tussen gebruiksfrequentie en online agressie bleek positief en significant (lijn b_1 in Figuur 3: $b = .092$, $t(1143) = 3.140$, $p = .002$). Het directe verband tussen ouderlijke steun en online agressie bleek negatief en significant (lijn b_2 in Figuur 3: $b = -.096$, $t(1143) = -3.075$, $p = .002$). De interactie tussen ouderlijke steun en gebruiksfrequentie bleek niet statistisch significant (lijn b_3 in Figuur 3: $b = -.025$, $t(1143) = -.797$, 95% C.I. [-.086; .036]).

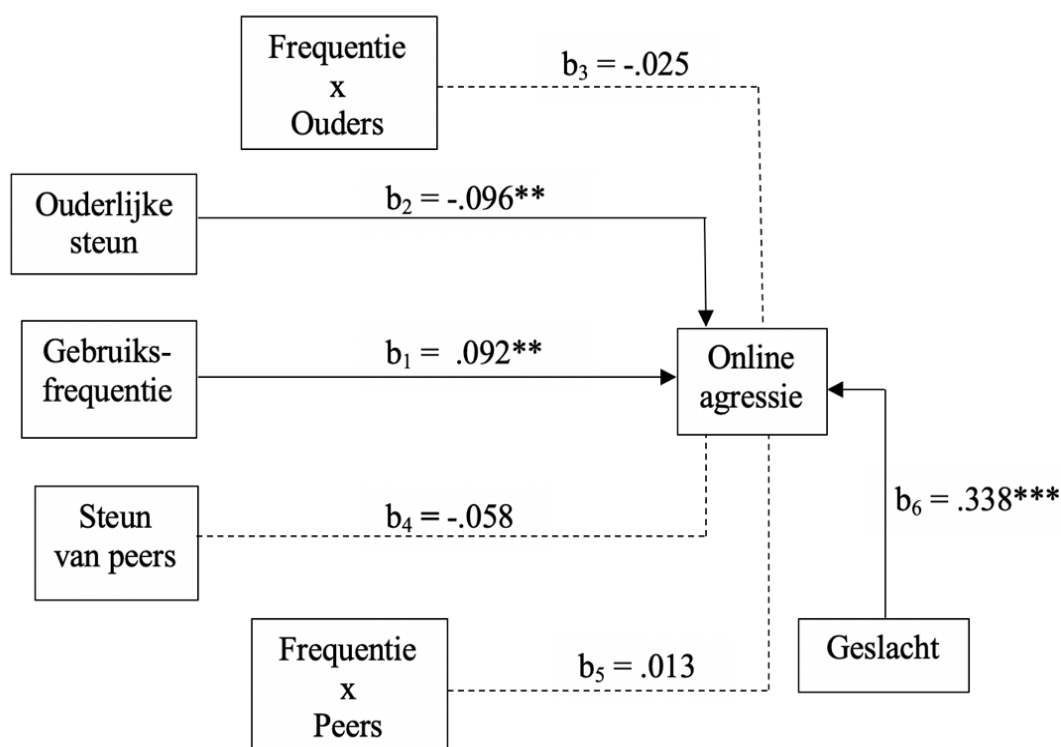
Het directe verband tussen steun van peers en online agressie bleek niet significant te zijn (lijn b_4 in Figuur 3: $b = -.058$, $t(1143) = -1.483$, $p = .138$). De interactie tussen steun van

SOCIALE STEUN, ONLINE AGRESSIE EN FREQUENTIE IN MEDIAGEBRUIK

peers en gebruiksfrequentie bleek ook niet statistisch significant (lijn b_5 in Figuur 3: $b = .013$, $t(1143) = .334$, 95% C.I. [-.062; .087]). De relatie tussen geslacht en online agressie was positief en significant (lijn b_6 in Figuur 3: $b = .338$, $t(1143) = 5.236$, $p < .001$). In Tabel 3 staan de overige statistische resultaten weergegeven.

Figuur 3

Padmodel met Gestandaardiseerde Padcoëfficiënten

Noot. ** $p < .01$. *** $p < .001$.

Tabel 3*Coëfficiënten van het Statistisch Model op basis van de resultaten uit de PROCESS-analyse*

Predictor	β	SE	95% CI		p
			LL	UL	
Fixed effects					
Intercept	-.096	.034	-.163	-.029	.005
Frequentie	.092	.029	.035	.150	.002
Ouderlijke steun	-.096	.031	-.157	-.035	.002
Ouders x Frequentie	-.025	.031	-.086	.036	.426
Steun van peers	-.058	.031	-.134	.019	.138
Peers x Frequentie	.013	.038	-.062	.087	.739
Geslacht	.338	.065	.211	.465	.000

Noot. $R^2 = .052$, $F(1143) = 10.357$, $p < .001$. Bootstrapped samples met 5000 replicaties. β is de gestandaardiseerde regressiecoëfficiënt. Totale $N = 1150$. CI = confidence interval; LL = lower limit, UL = upper limit.

Discussie

De obsessie van adolescenten met sociale media en de hoge schermtijden die ermee gepaard gaan lijken de perfecte mix voor de stijging in online agressie van de afgelopen jaren. Het verkrijgen van een beter begrip in hoe het frequent sociale mediagebruik impactvol kan zijn op het gedrag van adolescenten lijkt daarmee belangrijker dan ooit tevoren. De huidige studie richtte zich op het achterhalen hoe gebruiksfrequentie van sociale media de relatie tussen sociale steun afkomstig van twee van de belangrijkste bronnen van steun (namelijk ouders en peers) en online agressief gedrag kan beïnvloeden. Hiermee wordt met de huidige

SOCIALE STEUN, ONLINE AGRESSIE EN FREQUENTIE IN MEDIAGEBRUIK

thesis getracht antwoord te geven op de volgende onderzoeksvraag: Wat is de relatie tussen de bronnen van sociale steun en online agressie bij Europese adolescenten en wordt deze relatie gemodereerd door gebruiksfrequentie van sociale media?

De onderzoeksvraag werd beantwoord aan de hand van twee hypothesen. De eerste hypothese stelde dat sociale steun van ouders en peers negatief samenhangen met online agressie. De tweede hypothese stelde dat gebruiksfrequentie de relatie tussen sociale steun en online agressie modereert. De verwachting bij de tweede hypothese stelde dat voor het verband tussen ouderlijke steun en online agressie verzwakt wordt door de moderatie van gebruiksfrequentie. Voor het verband tussen sociale steun van peers en online agressie was de verwachting dat de relatie versterkt wordt door de moderatie van gebruiksfrequentie. Na het geven van een samenvatting van de belangrijkste resultaten worden de resultaten nader verklaard aan de hand van de vooropgestelde hypothesen en in het perspectief geplaatst van recent onderzoek.

Uit de resultaten van het huidige onderzoek blijkt het model slechts 5.2% van de variantie van online agressie verklaart. Daarnaast blijkt dat lage ervaren ouderlijke steun samenhangt met hogere rapportage van online agressie (lijn b_2 in Figuur 3). Bovendien blijkt dat het verband tussen beide vormen van sociale steun (afkomstig van zowel ouders als peers) en online agressie niet beïnvloed wordt door frequent sociale media gebruik (lijnen b_3 en b_5 in Figuur 3). Deze resultaten zijn gedeeltelijk in overeenstemming met de vooropgestelde hypothesen. De correlatie tussen ouderlijke steun en steun van peers wordt niet besproken, omdat de correlatie zwak is, waardoor er geen zorgen zijn over multicollineariteit (Cohen, 1988). Bovendien valt de interpretatie van deze relatie buiten de reikwijdte van het huidige onderzoek en is de interpretatie ervan niet relevant voor de interpretatie van de overige de resultaten.

SOCIALE STEUN, ONLINE AGRESSIE EN FREQUENTIE IN MEDIAGEBRUIK

De eerste hypothese dat lage ervaring van steun van peers en ouders beiden meer online agressie voorspellen (lijn b_2 en b_4 in Figuur 3) is alleen bevestigd voor ouderlijke steun met een kleine effectgrootte. Hoewel dit verklaard kan worden door de lage rapportage van online agressie, laten de resultaten zien dat sociale steun van ouders statistisch significant bijdragen aan het voorspellen van online agressie. In overeenstemming met voorgaande onderzoeken betekent het dat ouders nog steeds een belangrijke rol spelen in de sociale context van het gedrag van adolescenten ondanks het kantelpunt in sociale oriëntatie die verschuift van zelfgericht, naar georiënteerd naar anderen (Crone & Dahl, 2012) en van ouders naar peers (Hart & Carlo, 2005). Dit resultaat geeft dus bevestiging voor de belangrijke rol die ouders hebben in het voorspellen van online agressie. Dit is in overeenstemming met de meta-analyse van Elsaesser et al. (2017) waarbij ouderlijke steun negatief samenhangt met online agressie.

Dat steun van peers geen significante voorspeller bleek te zijn voor online agressie was een verrassende bevinding (lijn b_4 in Figuur 3). De Spearman correlatie tussen steun van peers en online agressie bleek namelijk wel significant negatief. Dit is in overeenstemming met de eerste hypothese. Maar de effectgrootte is klein en geeft geen praktische significantie weer. Dit betekent dat wanneer ouderlijke steun meegenomen wordt in het verband van sociale steun en online agressie, steun van peers niet statistisch en niet praktisch significant bijdraagt aan online agressief gedrag.

Dit is in tegenstelling tot het onderzoek van Yang et al. (2021) waar sociale steun weldegelijk minder online agressie voorspelde. Een verklaring voor het niet vinden van het verband tussen steun van peers en online agressie is dat de invloed van peer druk ten gevolge van lage sociale steun zijn maximum bereikt rond het 14^e levensjaar (Brown & Anistranski, 2020). Door de aard van huidig retrospectief onderzoeksdesign waarbij participanten globaal hebben moeten terugkijken naar de periode waarin zij adolescent waren (12 tot 16 jaar), kan

SOCIALE STEUN, ONLINE AGRESSIE EN FREQUENTIE IN MEDIAGEBRUIK

het zijn dat de invloed van peers minder impact heeft op online agressie over de gehele loop van de adolescentie.

Bovendien is het niet significante resultaat verklaren door limitaties in de operationalisatie van sociale steun van peers. Sociale steun van peers blijkt uit onderzoek te bestaan uit vijf onderdelen: emotionele steun, instrumentele steun, informationele steun, gezelschap, validatie (Alaei & Hosseinnezhad, 2020). Dit kan het beste gemeten worden door te vragen naar gevoel van acceptatie, tastbare hulp in gedrag en materiaal, advies en oplossingen bieden, socializen, het krijgen van feedback en sociale vergelijking (Alaei & Hosseinnezhad, 2020). Vooral validatie blijkt uit onderzoek theoretisch voordeel te hebben in het verminderen van risicogedrag (Wills & Shinar, 2000) en houdt dus mogelijk verband met online agressie. Door te vragen naar het hebben van één goede vriend en het naar je zin hebben op school, wordt sociale steun uit wetenschappelijk oogpunt niet adequaat gemeten. Toekomstig onderzoek zou deze genoemde aspecten van sociale steun mee moeten nemen in de operationalisatie om tot een betrouwbare meting van steun van peers te komen.

De tweede hypothese dat gebruiksfrequentie het verband modereert tussen sociale steun en online agressie is niet bevestigd. Geen significante verbanden zijn gevonden (lijn b_3 en b_5 in Figuur 3) die de hypothese ondersteunen. De weerlegging van de tweede hypothese voor de interactie van gebruiksfrequentie met sociale steun van ouders (lijn b_3 in Figuur 3) geeft geen ondersteuning voor de isolatie theorie waarbij adolescenten met een hogere gebruiksfrequentie een lagere steun ervaring beleven doordat ze meer tijd doorbrengen op het internet (Shahnaz & Karim, 2014). Sterker nog, de Spearman correlaties in Tabel 2 laten een significant positief verband zien tussen ouderlijke steun en gebruiksfrequentie. Dit laat zien dat hoge ouderlijke steun samenhangt met frequenter sociale media gebruik. Ondanks de kleine effectgrootte, is dit een verrassende bevinding.

SOCIALE STEUN, ONLINE AGRESSIE EN FREQUENTIE IN MEDIAGEBRUIK

De positieve correlatie tussen gebruiksfrequentie en ouderlijke steun kan worden verklaard doordat de waargenomen ouderlijke steun niet adequaat gemeten wordt in de huidige studie. De vraag voor de meting van ouderlijke steun (*ik kon het goed vinden met mijn ouders*) is breed te interpreteren. Gezien de positieve relatie met gebruiksfrequentie van sociale media kan deze vraag opgevat worden als het hebben van weinig ruzies met ouders. Immers, wanneer ouders geen regels voor schermtijd voor sociale media opstellen en hanteren, zullen minder conflict ontstaan over dit gedrag (Korhonen, 2021). Hierdoor rapporteert men dat ze het goed kunnen vinden met diens ouders, maar dit zal dan geen goede representatie zijn van de daadwerkelijke ervaren steun.

Ouderlijke steun zou beter gemeten kunnen worden door meerdere vragen te stellen aan de hand van vier dimensies van ouderlijke steun gedefinieerd door Beets et al. (2010). De eerste dimensie is motivatie gevende steun. Dit houdt in dat ouders aanwijzingen geven om deel te nemen aan bepaald voorkeursgedrag door validatie en bevestiging van prestatie te geven. De tweede dimensie is instrumentele steun. Dit houdt in dat ouders materiële hulp en/of diensten verlenen. De derde dimensie is regulatieve steun. Dit houdt in dat ouders regels afdwingen en/of grenzen stellen. De vierde dimensie is conditionele steun. Dit houdt in dat ouders direct betrokken zijn bij activiteiten met het kind. Vooral regulatieve steun is een belangrijk aspect, omdat deze dimensie van ouderlijke steun negatief samenhangt met schermtijd (Pyper et al., 2016). Dit komt door het aspect van het stellen van regels en limieten aan het gedrag van kinderen: met duidelijke regels over de gebruiksfrequentie van sociale media, zal de gebruiksfrequentie minder zijn (Pyper et al., 2016). Dan zou bij hoge ouderlijke steun juist een lagere gebruiksfrequentie verwacht worden.

De tweede verwachting bij hypothese twee dat steun van peers negatief samenhangt met online agressie en dat dit verband versterkt zou worden door gebruiksfrequentie van sociale media (lijn b_5 in Figuur 3) wordt eveneens niet ondersteund. Hiermee is geen

SOCIALE STEUN, ONLINE AGRESSIE EN FREQUENTIE IN MEDIAGEBRUIK

ondersteuning voor de *Rich-get-richer* hypothese (Merton, 1968; Kraut et al., 2002). Hierbij werd verondersteld dat gebruiksfrequentie als een echokamer werkt die de ervaring van of het gebrek aan sociale steun versterkt, afhankelijk van de hoeveelheid sociale steun die je ervaart (Vriens & Van Ingen, 2017). Bij de geaccentueerde ervaring van lage sociale steun ten gevolge van frequent sociale media gebruik bij lage steun, zou de kans op online agressie hoger zijn (Moffitt, 1993; Trepte, 2020).

Een verklaring voor het niet vinden van een modererend verband is op te delen in twee delen. De eerste verklaring voor de afwezigheid van de moderatie is dat online agressie niet kan fungeren als middel om sociale acceptatie binnen de groep te behalen. Dat is te beargumenteren met het gegeven dat online agressief gedrag meestal anoniem uitgevoerd wordt (Barlett et al., 2016). Dit wijst op de afwezigheid van de noodzaak tot erkenning van peers voor het agressief gedrag. Ten tweede is als gevolg van deze anonimiteit ook geen sprake van sociale beloning, omdat het gedrag niet toegekend kan worden aan de reputatie van de adolescent met het anonieme profiel (Graf et al., 2022). Het besluit om iemand online lastig te vallen zou hierdoor niet beïnvloed worden door de wens sociaal geaccepteerd te worden, omdat online agressie vermoedelijk niet het juiste middel is om dit te bereiken. Gebruiksfrequentie blijkt hierbij geen toegevoegde waarde bij te hebben.

De resultaten kunnen beter verklaard worden door de sociale compensatie (of *Poor-get-richer*) hypothese (Valkenburg & Peter, 2007). Volgens deze hypothese is het gevolg van frequent sociale mediagebruik afhankelijk van de persoonlijkheid. Hierbij kunnen mensen met een introverte persoonlijkheid en mensen met lage sociale steun juist meer positieve interpersoonlijke relaties aangaan via sociale media. In vervolgonderzoek is het daarom interessant om persoonlijkheid mee te nemen in de analyse om deze latente mechanismen op te kunnen sporen en de kans op *confounding* te verkleinen. Bovendien blijkt het hele model slechts 5.2% van de variantie voor online agressie te kunnen verklaren. Dat wil zeggen dat

SOCIALE STEUN, ONLINE AGRESSIE EN FREQUENTIE IN MEDIAGEBRUIK

meer variabelen meespelen in het voorspellen van online agressie. Persoonlijkheid zou dus een interessante studievariabele zijn om te includeren in vervolgonderzoek.

Verder is uit de analyse gebleken dat gebruiksfrequentie van sociale media en geslacht in direct positief verband staan met online agressie (lijn b_1 en b_6 in Figuur 3). Dit geeft een indicatie dat mannelijke tieners die frequent gebruik maken van sociale media een belangrijke risicogroep zijn in daderschap van online agressie. Dit komt overeen met de literatuur waarin wordt aangetoond dat mannelijke sociale mediagebruikers zich vaker schuldig maken aan online agressie dan vrouwen (Camerini et al., 2020). De eerder gegeven verklaring hiervoor is dat mannen over het algemeen meer antisociale media consumeren waardoor het agressief gedrag extra versterkt en gefaciliteerd wordt door het internet onder invloed van de vorming van agressieve scripts (Camerani et al., 2020; Huesmann 1988, 2018).

Een sterk punt van het huidige onderzoek is de grote steekproef. Hiermee is voldaan aan de minimale steekproefgrootte voor een statistische power van 80%. Verder waren de ethische aspecten van deze studie uitstekend. Naast de standaard eisen zoals waarborging van privacy en het verkrijgen van ethische toestemming, is tevens rekening gehouden met de lengte van de vragenlijst waardoor deelnemers niet te zwaar belast werden met vragen. Een ander sterk punt is de diversiteit in deelnemers door het gebruik van drie Europese landen. Dit zorgt voor een bredere generaliseerbaarheid dan wanneer slechts één land geïnccludeerd zou worden in het onderzoek.

Naast deze sterke aspecten kent het huidige onderzoek beperkingen. De eerste beperking heeft betrekking op de generaliseerbaarheid. Zo is de steekproef niet representatief voor de doelpopulatie van het onderzoek. Ten eerste zijn vrouwen oververtegenwoordigd in de huidige studie. Ten tweede geven drie Europese landen geen representatief beeld van heel Europa. Hoewel de drie Europese landen voor een relatief betere externe validiteit zorgen dan wanneer slechts één Europees land geïnccludeerd zou worden, is dit nog steeds niet voldoende

SOCIALE STEUN, ONLINE AGRESSIE EN FREQUENTIE IN MEDIAGEBRUIK

om uitspraken te kunnen doen over de Europese populatie. Europa is multicultureel (Kastoryano & Emmanuel, 2011) waardoor landen binnen Europa sterk verschillen in hun houding en gedrag ten opzichte van online agressie (Del Rey et al., 2015). Zo is te zien in Tabel 1 dat Italië lagere online agressie rapporteert in vergelijking met Engeland en Ierland. Het is dus niet mogelijk om aannames te doen over heel Europa op basis van de resultaten van de huidige studie.

De tweede beperking heeft betrekking tot de methodologie. Het retrospectief cross-sectioneel onderzoeksdesign zorgt ervoor dat geen uitspraken gedaan kunnen worden over de causaliteit en richting van de verbanden. Daarnaast zorgt het retrospectieve aspect van dit onderzoeksdesign dat de resultaten geen scherp beeld geven over de relaties door herinneringsbias bij participanten; de betrouwbaarheid en validiteit van de meting raakt hiermee in het geding (Moren et al., 2018). Bovendien is door een lage rapportage van online agressie het vermoeden van sociaal wenselijkheid in de gegeven antwoorden. Bij sociaal wenselijkheid in het beantwoorden van de vragen zijn de resultaten beperkt in betrouwbaarheid en validiteit. Dit maakt het uitdagend om grote effecten en ware relaties te vinden, omdat de resultaten scheef zijn en niet de werkelijkheid representeren (Krumpal, 2011).

Overige beperkingen van de huidige studie gaan over de operationalisatie van de studievariabelen. Zoals eerder is genoemd, zijn de betrouwbaarheid en validiteit van de metingen van sociale steun beperkt. Dit geldt ook voor de variabele online agressie. Het is van belang om te kijken naar de ontwikkeling in wetenschappelijke definities en conceptualisaties van deze variabelen om tot betrouwbare metingen te komen. Voor concrete suggesties voor toekomstig onderzoek zal in de volgende secties ingezoomd worden op de wetenschappelijke definitie en operationalisatie van online agressie met daarbij een voorstel voor concrete items om online agressie te meten.

SOCIALE STEUN, ONLINE AGRESSIE EN FREQUENTIE IN MEDIAGEBRUIK

Klassiek onderzoek naar de ontwikkeling van agressie maakt onderscheid tussen reactieve en proactieve agressie (Schwartz et al., 1998). Gebaseerd op de frustratie-boosheid theorie wordt aan de ene kant reactieve agressie beschreven als impulsieve agressie die uitgelokt wordt door boosheid, schaamte en vernedering (Berkowitz, 1993). Aan de andere kant wordt proactieve agressie, gebaseerd op de sociale leertheorie van Bandura (1978), beschreven als gecontroleerde en bedachte agressie met als doel hogere sociale status en positieve relaties te verkrijgen (Roland & Idsøe, 2001). In de huidige studie wordt door de vraag *'Ik heb ooit iemand online lastiggevallen'* geen onderscheid gemaakt tussen deze twee soorten agressie. Een ongewenste samenvoeging van deze twee concepten is het gevolg en zorgt voor serieuze conceptuele problemen volgens Howard (2011), omdat de onderliggende oorzaken, doelen en functies anders zijn afhankelijk van de soort agressie.

Om deze ongewenste samenvoeging van concepten te voorkomen, wordt agressie gedefinieerd in een vier-factor typologie op basis van de dimensies zelfcontrole en motivatie valentie; de *quadripartite violence typology* (QVT; Howard, 2011). Volgens dit model zijn de vier vormen van agressie als volgt te onderscheiden: beloning agressie (gecontroleerd en verlangend), wraak agressie (gecontroleerd en ongenegen), recreatieve agressie (impulsief en verlangend) en woede agressie (impulsief en ongenegen). Deze dimensies van aggressief gedrag worden gekoppeld aan de meest relevante en recente online agressieve gedragingen van de afgelopen jaren, omdat ze alleen een ander doel en oorzaak lijken te hebben (March et al., 2017). Drie van deze concepten van online agressieve gedragingen zijn trollen, *exposen/slut-shaming*, en *cancel culture*.

Trollen is het plaatsen van berichten op sociale media om voorspelbare emotionele reacties uit te lokken zoals irritatie, boosheid of verdriet door valse informatie te delen en scheldpartijen uit te lokken (Bishop, 2014; Golf-Papez & Veer, 2017). Zogenaamde internet

SOCIALE STEUN, ONLINE AGRESSIE EN FREQUENTIE IN MEDIAGEBRUIK

trolls zoeken op deze manier vaak uit verveling, vermaak en wraaklust sensatie en aandacht op internet (Bernstein et al., 2017).

Exposen/slut-shaming is het ongewenst privéfoto's van anderen (vooral meisjes) online plaatsen en privégegevens delen (Schram et al., 2020). Dit is inmiddels een strafbaar feit en wordt in de literatuur consistent in verband gebracht met morele ont koppeling van Bandura et al. (1996) waarbij het gedrag wordt goedgepraat door verschillende ont koppelingsmechanismen (Obermann, 2011). Een belangrijk mechanisme bij exposen/slut-shaming zijn ont koppelingsmechanismen die gekoppeld zijn aan het slachtoffer: ont menselijking van het slachtoffer en attributie van schuld (Bandura et al., 1996). Hierbij krijgt het slachtoffer zelf de schuld van de daders door hen ervan te verwijten dat zij de schade op henzelf gebracht hebben door het beschikbaar stellen van de intieme gegevens en foto's (Schram et al., 2020).

Cancel culture is het publiekelijk vernederen en de eerroving van sociale media *influencers* en bekende figuren door onder anderen het gebruik van hashtags zoals *#IsOverParty* of *#IsCanceled* (Mueller, 2021). Ook dit gedrag is wetenschappelijk te onderbouwen door de morele ont koppelingsmechanismen van Bandura et al. (1996). Hierbij is vooral sprake van ont menselijking van het slachtoffer doordat zij als gevolg van hun hoge sociale status niet gezien worden als een persoon met gevoelens en geobjectiveerd worden (Velasco, 2020). Dit verlaagt de inhibitie bij daders om bekende figuren aan de schandpaal te nagelen (Velasco, 2020).

Aan de hand van deze recente verschijningen van online agressief gedrag in combinatie met de vier vormen van agressie van de QVT (Howard, 2011), kunnen concrete en door literatuur onderbouwde vragen gesteld worden om online agressie te meten. Het concrete gedrag wordt hierbij gekoppeld aan het motief van het gedrag door vragen te stellen die gebaseerd zijn op de QVT definities van agressie. De vragen zouden op een 6 punt-

SOCIALE STEUN, ONLINE AGRESSIE EN FREQUENTIE IN MEDIAGEBRUIK

likertschaal gesteld moeten worden, omdat het participanten aanmoedigt om een weloverwogen beslissing te maken die positief of negatief is (Thompson, 2018). Het concrete voorstel met items voor verbetering van de ISEC-vragenlijst voor de operationalisatie van online agressie is te vinden in de Appendix.

Naast de besproken wetenschappelijke implicaties van het huidige onderzoek hebben de resultaten ook betekenis in het licht van de maatschappij. Immers, de huidige studie demonstreert hoe ouderlijke steun, frequent gebruik van sociale media en geslacht allen kunnen bijdragen aan een hogere rapportage van online agressie. Ondanks de praktische significantie nihil is, levert dit steevast inzicht in de risicogroepen voor daderschap van online agressie. Het betekent dat ouders nog steeds invloed hebben op het gedrag van adolescenten en dat een goede ouder-kind relatie belangrijk blijft in de adolescentie. Verder moet de risicogroep jongens die frequent gebruik maken van sociale media in de gaten gehouden worden en extra gesteund worden door hun ouders, om de kans op daderschap van online agressie te verkleinen.

Literatuurlijst

- Alaei, M. M., & Hosseinneshad, H. (2020). The development and validation of peer support questionnaire (PSQ). *Journal of Teaching Language Skills*, 39(3.2), 67–109.
<https://doi.org/10.22099/jtls.2021.38853.2906>
- Anderson, C. A., & Bushman, B. J. (2018). Media violence and the general aggression model. *Journal of Social Issues*, 74(2), 386–413. <https://doi.org/10.1111/josi.12275>
- Bandura, A. (1978). Social learning theory of aggression. *Journal of Communication*, 28(3), 12–29. <https://doi.org/10.1111/j.1460-2466.1978.tb01621.x>
- Bandura, A., Barbaranelli, C., Caprara, G. V., & Pastorelli, C. (1996). Mechanisms of moral disengagement in the exercise of moral agency. *Journal of Personality and Social Psychology*, 71(2), 364–374. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.71.2.364>
- Barlett, C. P., Gentile, D. A., & Chew, C. (2016). Predicting cyberbullying from anonymity. *Psychology of Popular Media Culture*, 5(2), 171–180.
<https://doi.org/10.1037/ppm0000055>
- Barrera, M. (1986). Distinctions between social support concepts, measures, and models. *American Journal of Community Psychology*, 14(4), 413–445.
<https://doi.org/10.1007/bf00922627>
- Beets, M. W., Cardinal, B. J., & Alderman, B. L. (2010). Parental social support and the physical Activity-Related behaviors of youth: A review. *Health Education & Behavior*, 37(5), 621–644. <https://doi.org/10.1177/1090198110363884>
- Bergkvist, L. (2014). Appropriate use of single-item measures is here to stay. *Marketing Letters*, 26(3), 245–255. <https://doi.org/10.1007/s11002-014-9325-y>
- Berkowitz, L. (1993). *Aggression: Its causes, consequences, and control*. Temple University Press.

SOCIALE STEUN, ONLINE AGRESSIE EN FREQUENTIE IN MEDIAGEBRUIK

- Bernstein, M., Cheng, J., Danescu-Niculescu-Mizil, C., & Leskovec, J. (2017). Anyone can become a troll: Causes of trolling behavior in online discussions. *American Scientist*, *105*(3), 1217–1230. <https://doi.org/10.1511/2017.105.3.152>
- Biernesser, C., Sewall, C. J., Brent, D., Bear, T., Mair, C., & Trauth, J. (2020). Social media use and deliberate self-harm among youth: A systematized narrative review. *Children and Youth Services Review*, *116*, 105054. <https://doi.org/10.1016/j.chidyouth.2020.105054>
- Bishop, J. (2014). Representations of “trolls” in mass media communication: A review of media-texts and moral panics relating to “internet trolling”. *International Journal of Web Based Communities*, *10*(1), 7. <https://doi.org/10.1504/ijwbc.2014.058384>
- Björkqvist, K. (2018). Gender differences in aggression. *Current Opinion in Psychology*, *19*, 39–42. <https://doi.org/10.1016/j.copsyc.2017.03.030>
- Brown, B. B., & Anistranski, J. A. (2020). Peer influence in adolescence. *The Encyclopedia of Child and Adolescent Development*, 1–11. <https://doi.org/10.1002/9781119171492.wecad398>
- Brown, B. B., & Bakken, J. P. (2011). Parenting and peer relationships: Reinvigorating research on family-peer linkages in adolescence. *Journal of Research on Adolescence*, *21*(1), 153–165. <https://doi.org/10.1111/j.1532-7795.2010.00720.x>
- Buja, A., Cook, D., Hofmann, H., Lawrence, M., Lee, E. K., Swayne, D. F., & Wickham, H. (2009). Statistical inference for exploratory data analysis and model diagnostics. *Philosophical Transactions of the Royal Society A: Mathematical, Physical and Engineering Sciences*, *367*(1906), 4361–4383. <https://doi.org/10.1098/rsta.2009.0120>
- Camerini, A. L., Marciano, L., Carrara, A., & Schulz, P. J. (2020). Cyberbullying perpetration and victimization among children and adolescents: A systematic review of

SOCIALE STEUN, ONLINE AGRESSIE EN FREQUENTIE IN MEDIAGEBRUIK

longitudinal studies. *Telematics and Informatics*, 49, 101362.

<https://doi.org/10.1016/j.tele.2020.101362>

Clarke, K. A. (2005). The phantom menace: Omitted variable bias in econometric research.

Conflict Management and Peace Science, 22(4), 341–352.

<https://doi.org/10.1080/07388940500339183>

Cohen, J. (1988). Set correlation and contingency tables. *Applied Psychological*

Measurement, 12(4), 425–434. <https://doi.org/10.1177/014662168801200410>

Crone, E. A., & Dahl, R. E. (2012). Understanding adolescence as a period of social–affective engagement and goal flexibility. *Nature Reviews Neuroscience*, 13(9), 636–650.

<https://doi.org/10.1038/nrn3313>

Del Rey, R., Casas, J. A., Ortega-Ruiz, R., Schultze-Krumbholz, A., Scheithauer, H., Smith, P., Thompson, F., Barkoukis, V., Tsorbatzoudis, H., Brighi, A., Guarini, A., Pyżalski, J., & Plichta, P. (2015). Structural validation and cross-cultural robustness of the

European cyberbullying intervention project questionnaire. *Computers in Human Behavior*, 50, 141–147. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2015.03.065>

DeMarco, J., Cheevers, C., Davidson, J., Bogaerts, S., Pace, U., Aiken, M., Caretti, V.,

Schimmenti, A., & Bifulco, A. (2017). Digital dangers and cyber-victimisation: A study of European adolescent online risky behaviour for sexual exploitation. *Clinical Neuropsychiatry*, 14(1), 104–112.

<http://www.clinicalneuropsychiatry.org/pdf/15DeMarco.pdf>

Diamantopoulos, A., Sarstedt, M., Fuchs, C., Wilczynski, P., & Kaiser, S. (2012). Guidelines for choosing between multi-item and single-item scales for construct measurement: a predictive validity perspective. *Journal of the Academy of Marketing Science*, 40(3), 434–449. <https://doi.org/10.1007/s11747-011-0300-3>

SOCIALE STEUN, ONLINE AGRESSIE EN FREQUENTIE IN MEDIAGEBRUIK

- Dishion, T. J., & Tipsord, J. M. (2011). Peer contagion in child and adolescent social and emotional development. *Annual Review of Psychology*, *62*(1), 189–214.
<https://doi.org/10.1146/annurev.psych.093008.100412>
- Eagle, D. E., Hybels, C. F., & Proeschold-Bell, R. J. (2018). Perceived social support, received social support, and depression among clergy. *Journal of Social and Personal Relationships*, *36*(7), 2055–2073. <https://doi.org/10.1177/0265407518776134>
- Elsaesser, C., Russell, B., Ohannessian, C. M., & Patton, D. (2017). Parenting in a digital age: A review of parents' role in preventing adolescent cyberbullying. *Aggression and Violent Behavior*, *35*, 62–72. <https://doi.org/10.1016/j.avb.2017.06.004>
- Faul, F., Erdfelder, E., Lang, A. G., & Buchner, A. (2007). G*Power 3: A flexible statistical power analysis program for the social, behavioral, and biomedical sciences. *Behavior Research Methods*, *39*(2), 175–191. <https://doi.org/10.3758/bf03193146>
- Fousiani, K., Dimitropoulou, P., Michaelides, M. P., & Van Petegem, S. (2016). Perceived parenting and adolescent Cyber-Bullying: Examining the intervening role of autonomy and relatedness need satisfaction, empathic concern and recognition of humanness. *Journal of Child and Family Studies*, *25*(7), 2120–2129.
<https://doi.org/10.1007/s10826-016-0401-1>
- Garett, R., Lord, L. R., & Young, S. D. (2016). Associations between social media and cyberbullying: A review of the literature. *mHealth*, *2*, 46.
<https://doi.org/10.21037/mhealth.2016.12.01>
- Golf-Papez, M., & Veer, E. (2017). Don't feed the trolling: Rethinking how online trolling is being defined and combated. *Journal of Marketing Management*, *33*(15–16), 1336–1354. <https://doi.org/10.1080/0267257x.2017.1383298>

SOCIALE STEUN, ONLINE AGRESSIE EN FREQUENTIE IN MEDIAGEBRUIK

- Graf, D., Yanagida, T., Runions, K., & Spiel, C. (2022). Why did you do that? Differential types of aggression in offline and in cyberbullying. *Computers in Human Behavior*, *128*, 107107. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2021.107107>
- Haluska, H. B., Jessee, P. O., & Nagy, C. M. (2002). Sources of social support: Adolescents with cancer. *Oncology Nursing Forum*, *29*(9), 1317–1324. <https://doi.org/10.1188/02.onf.1317-1324>
- Hart, D., & Carlo, G. (2005). Moral development in adolescence. *Journal of Research on Adolescence*, *15*(3), 223–233. <https://doi.org/10.1111/j.1532-7795.2005.00094.x>
- Hayes, A. F. (2017). Partial, conditional, and moderated moderated mediation: Quantification, inference, and interpretation. *Communication Monographs*, *85*(1), 4–40. <https://doi.org/10.1080/03637751.2017.1352100>
- Hofer, M. (2017). Mean centering. *The International Encyclopedia of Communication Research Methods*, 1–3. <https://doi.org/10.1002/9781118901731.iecrm0137>
- Howard, R. C. (2011). The quest for excitement: A missing link between personality disorder and violence? *Journal of Forensic Psychiatry & Psychology*, *22*(5), 692–705. <https://doi.org/10.1080/14789949.2011.617540>
- Huesmann, L. R. (1988). An information processing model for the development of aggression. *Aggressive Behavior*, *14*(1), 13–24. [https://doi.org/10.1002/1098-2337\(1988\)14](https://doi.org/10.1002/1098-2337(1988)14)
- Huesmann, L. R. (2018). An integrative theoretical understanding of aggression: A brief exposition. *Current Opinion in Psychology*, *19*, 119–124. <https://doi.org/10.1016/j.copsyc.2017.04.015>
- John, A., Glendenning, A. C., Marchant, A., Montgomery, P., Stewart, A., Wood, S., Lloyd, K., & Hawton, K. (2018). Self-harm, suicidal behaviours, and cyberbullying in

SOCIALE STEUN, ONLINE AGRESSIE EN FREQUENTIE IN MEDIAGEBRUIK

- children and young people: Systematic review. *Journal of Medical Internet Research*, 20(4), e129. <https://doi.org/10.2196/jmir.9044>
- Kastoryano, R., & Emmanuel, S. (2011). *An identity for Europe: The relevance of multiculturalism in EU construction (The sciences po series in international relations and political economy)* (Gereviseerd ed.). Palgrave Macmillan.
- Katz, I., Madjar, N., & Harari, A. (2014). Parental support and adolescent motivation for dieting: The Self-Determination theory perspective. *The Journal of Psychology*, 149(5), 461–479. <https://doi.org/10.1080/00223980.2014.903890>
- Kiefer, S. M., Alley, K. M., & Ellerbrock, C. R. (2015). Teacher and peer support for young adolescents' motivation, engagement, and school belonging. *RMLE Online*, 38(8), 1–18. <https://doi.org/10.1080/19404476.2015.11641184>
- Ko, C. H., Yen, J. Y., Liu, S. C., Huang, C. F., & Yen, C. F. (2009). The associations between aggressive behaviors and internet addiction and online activities in adolescents. *Journal of Adolescent Health*, 44(6), 598–605. <https://doi.org/10.1016/j.jadohealth.2008.11.011>
- Korhonen, L. (2021). The good, the bad and the ugly of children's screen time during the COVID-19 pandemic. *Acta Paediatrica*, 110(10), 2671–2672. <https://doi.org/10.1111/apa.16012>
- Kraut, R., Kiesler, S., Boneva, B., Cummings, J., Helgeson, V., & Crawford, A. (2002). Internet paradox revisited. *Journal of Social Issues*, 58(1), 49–74. <https://doi.org/10.1111/1540-4560.00248>
- Krumpal, I. (2011). Determinants of social desirability bias in sensitive surveys: A literature review. *Quality & Quantity*, 47(4), 2025–2047. <https://doi.org/10.1007/s11135-011-9640-9>

SOCIALE STEUN, ONLINE AGRESSIE EN FREQUENTIE IN MEDIAGEBRUIK

- Kulesa, A., Krzywinski, M., Blainey, P., & Altman, N. (2015). Sampling distributions and the bootstrap. *Nature Methods*, *12*(6), 477–478. <https://doi.org/10.1038/nmeth.3414>
- Kwan, I., Dickson, K., Richardson, M., MacDowall, W., Burchett, H., Stansfield, C., Brunton, G., Sutcliffe, K., & Thomas, J. (2020). Cyberbullying and children and young people's mental health: A systematic map of systematic reviews. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, *23*(2), 72–82. <https://doi.org/10.1089/cyber.2019.0370>
- Lansford, J. E., Zietz, S., Bornstein, M. H., Deater-Deckard, K., Di Giunta, L., Dodge, K. A., Gurdal, S., Liu, Q., Long, Q., Malone, P. S., Oburu, P., Pastorelli, C., Skinner, A. T., Sorbring, E., Steinberg, L., Tapanya, S., Uribe Tirado, L. M., Yotanyamaneewong, S., Alampay, L. P., . . . Chang, L. (2020). Opportunities and peer support for aggression and delinquency during adolescence in nine countries. *New Directions for Child and Adolescent Development*, *2020*(172), 73–88. <https://doi.org/10.1002/cad.20361>
- Legate, N., Weinstein, N., & Przybylski, A. K. (2018). Parenting strategies and adolescents' cyberbullying behaviors: Evidence from a preregistered study of parent–child dyads. *Journal of Youth and Adolescence*, *48*(2), 399–409. <https://doi.org/10.1007/s10964-018-0962-y>
- Lenhart, A., Madden, M., Smith, A., Purcell, K., & Zickuhr, K. (2011, 9 november). *Teens, kindness and cruelty on social network sites*. Pew Research Center: Internet, Science & Tech. Geraadpleegd op 2 januari 2022, van <https://www.pewresearch.org/internet/2011/11/09/teens-kindness-and-cruelty-on-social-network-sites/#fn-252-1>
- March, E. (2019). Psychopathy, sadism, empathy, and the motivation to cause harm: New evidence confirms malevolent nature of the internet troll. *Personality and Individual Differences*, *141*, 133–137. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2019.01.001>

SOCIALE STEUN, ONLINE AGRESSIE EN FREQUENTIE IN MEDIAGEBRUIK

- March, E., Grieve, R., Marrington, J., & Jonason, P. K. (2017). Trolling on tinder® (and other dating apps): Examining the role of the dark tetrad and impulsivity. *Personality and Individual Differences, 110*, 139–143. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2017.01.025>
- March, E., & Marrington, J. (2019). A qualitative analysis of internet trolling. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking, 22*(3), 192–197. <https://doi.org/10.1089/cyber.2018.0210>
- Mendonca, G., Cheng, L. A., Melo, E. N., & De Farias Junior, J. C. (2014). Physical activity and social support in adolescents: A systematic review. *Health Education Research, 29*(5), 822–839. <https://doi.org/10.1093/her/cyu017>
- Merton, R. K. (1968). The Matthew effect in science. *Science, 159*(3810), 56–63. <https://doi.org/10.1126/science.159.3810.56>
- Meyer, E. C., Zimering, R., Daly, E., Knight, J., Kamholz, B. W., & Gulliver, S. B. (2012). Predictors of posttraumatic stress disorder and other psychological symptoms in trauma-exposed firefighters. *Psychological Services, 9*(1), 1–15. <https://doi.org/10.1037/a0026414>
- Moffitt, T. E. (1993). Adolescence-limited and life-course-persistent antisocial behavior: A developmental taxonomy. *Psychological Review, 100*(4), 674–701. <https://doi.org/10.1037/0033-295x.100.4.674>
- Moren, A., Valenciano, M., & Kitching, A. (2018, 18 augustus). *FEM - information (measurement) bias*. FEM Wiki. Geraadpleegd op 1 juli 2022, van <https://web.archive.org/web/20190818094715/https://wiki.ecdc.europa.eu/fem/w/wiki/information-measurement-bias>
- Moreno, M. A., & Kota, R. (2013). Social media. In *Children, adolescents, and the media* (Herz. ed., pp. 435–457). SAGE Publications.

SOCIALE STEUN, ONLINE AGRESSIE EN FREQUENTIE IN MEDIAGEBRUIK

Moretti, M. M., & Peled, M. (2004). Adolescent-parent attachment: Bonds that support healthy development. *Paediatrics & Child Health, 9*(8), 551–555.

<https://doi.org/10.1093/pch/9.8.551>

Mueller, T. S. (2021). Blame, then shame? Psychological predictors in cancel culture behavior. *The Social Science Journal, 1*–14.

<https://doi.org/10.1080/03623319.2021.1949552>

Navarro, R. (2015). Gender issues and cyberbullying in children and adolescents: From gender differences to gender identity measures. *Cyberbullying Across the Globe, 35*–61. https://doi.org/10.1007/978-3-319-25552-1_2

Nesi, J., Burke, T. A., Bettis, A. H., Kudinova, A. Y., Thompson, E. C., MacPherson, H. A., Fox, K. A., Lawrence, H. R., Thomas, S. A., Wolff, J. C., Altemus, M. K., Soriano, S., & Liu, R. T. (2021). Social media use and self-injurious thoughts and behaviors: A systematic review and meta-analysis. *Clinical Psychology Review, 87*, 102038.

<https://doi.org/10.1016/j.cpr.2021.102038>

Obermann, M. L. (2011). Moral disengagement among bystanders to school bullying. *Journal of School Violence, 10*(3), 239–257. <https://doi.org/10.1080/15388220.2011.578276>

Ortiz, S. M. (2020). Trolling as a collective form of harassment: An inductive study of how online users understand trolling. *Social Media + Society, 6*(2), 1–9.

<https://doi.org/10.1177/2056305120928512>

Perrin, A., & Anderson, M. (2019, april). *Share of US adults using social media, including facebook, is mostly unchanged since 2018* (Nr. 10). Pew Research Center.

<https://www.pewresearch.org/fact-tank/2019/04/10/share-of-u-s-adults-using-social-media-including-facebook-is-mostly-unchanged-since-2018/>

SOCIALE STEUN, ONLINE AGRESSIE EN FREQUENTIE IN MEDIAGEBRUIK

- Plaisier, X. S., & Konijn, E. A. (2013). Rejected by peers—Attracted to antisocial media content: Rejection-based anger impairs moral judgment among adolescents. *Developmental Psychology, 49*(6), 1165–1173. <https://doi.org/10.1037/a0029399>
- Pouwels, J. L., Valkenburg, P. M., Beyens, I., Van Driel, I. I., & Keijsers, L. (2021). Some socially poor but also some socially rich adolescents feel closer to their friends after using social media. *Scientific Reports, 11*(1), 1–15. <https://doi.org/10.1038/s41598-021-99034-0>
- Prati, G., & Pietrantoni, L. (2010). The relation of perceived and received social support to mental health among first responders: A meta-analytic review. *Journal of Community Psychology, 38*(3), 403–417. <https://doi.org/10.1002/jcop.20371>
- Pyper, E., Harrington, D., & Manson, H. (2016). The impact of different types of parental support behaviours on child physical activity, healthy eating, and screen time: A cross-sectional study. *BMC Public Health, 16*(1). <https://doi.org/10.1186/s12889-016-3245-0>
- Roland, E., & Idsøe, T. (2001). Aggression and bullying. *Aggressive Behavior, 27*(6), 446–462. <https://doi.org/10.1002/ab.1029>
- Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2000). Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being. *American Psychologist, 55*(1), 68–78. <https://doi.org/10.1037/0003-066x.55.1.68>
- Schram, K., De Jong, M., Smeets, M. E., Stichting Achmea Slachtoffer en Samenleving, & Inholland Hogeschool. (2020). *Exposen exposed. De gevolgen van online slut-shaming voor jonge vrouwen met een migratieachtergrond in het hoger beroepsonderwijs*. https://www.researchgate.net/profile/Marnix-Eysink-Smeets/publication/339102718_Exposen_exposed_De_gevolgen_van_online_slut-shaming_voor_jonge_vrouwen_met_een_migratieachtergrond_in_het_hoger_beroepps

SOCIALE STEUN, ONLINE AGRESSIE EN FREQUENTIE IN MEDIAGEBRUIK

onderwijs/links/5e3d643aa6fdccd9658f9e16/Exposen-exposed-De-gevolgen-van-online-slut-shaming-voor-jonge-vrouwen-met-een-migratieachtergrond-in-het-hoger-beroepsonderwijs.pdf

Schwartz, D., Dodge, K. A., Coie, J. D., Hubbard, J. A., Cillessen, A. H. N., Lemerise, E. A., & Bateman, H. (1998). Social-Cognitive and behavioral correlates of aggression and victimization in boys' play groups. *Journal of Abnormal Child Psychology*, *26*(6), 431–440. <https://doi.org/10.1023/a:1022695601088>

Sebastian, C. L., Tan, G. C., Roiser, J. P., Viding, E., Dumontheil, I., & Blakemore, S. J. (2011). Developmental influences on the neural bases of responses to social rejection: Implications of social neuroscience for education. *NeuroImage*, *57*(3), 686–694. <https://doi.org/10.1016/j.neuroimage.2010.09.063>

ŞEnormancı, M., ŞEnormancı, G., Güçlü, O., & Konkan, R. (2014). Attachment and family functioning in patients with internet addiction. *General Hospital Psychiatry*, *36*(2), 203–207. <https://doi.org/10.1016/j.genhosppsy.2013.10.012>

Sest, N., & March, E. (2017). Constructing the cyber-troll: Psychopathy, sadism, and empathy. *Personality and Individual Differences*, *119*, 69–72. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2017.06.038>

Shahnaz, I., & Karim, A. K. M. R. (2014). The impact of internet addiction on life satisfaction and life engagement in young adults. *Universal Journal of Psychology*, *2*(9), 273–284. <https://doi.org/10.13189/ujp.2014.020902>

Siomos, K., Floros, G., Fisoun, V., Evaggelia, D., Farkonas, N., Sergentani, E., Lamprou, M., & Geroukalis, D. (2012). Evolution of internet addiction in Greek adolescent students over a two-year period: The impact of parental bonding. *European Child & Adolescent Psychiatry*, *21*(4), 211–219. <https://doi.org/10.1007/s00787-012-0254-0>

SOCIALE STEUN, ONLINE AGRESSIE EN FREQUENTIE IN MEDIAGEBRUIK

- Smith, P. K., Mahdavi, J., Carvalho, M., Fisher, S., Russell, S., & Tippett, N. (2008). Cyberbullying: Its nature and impact in secondary school pupils. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 49(4), 376–385. <https://doi.org/10.1111/j.1469-7610.2007.01846.x>
- Somerville, L. H. (2013). The teenage brain. *Current Directions in Psychological Science*, 22(2), 121–127. <https://doi.org/10.1177/0963721413476512>
- Sorrentino, A., Baldry, A. C., Farrington, D. P., & Blaya, C. (2019). Epidemiology of cyberbullying across europe: Differences between countries and genders. *Educational Sciences: Theory & Practice*, 19(2), 1–12. <https://doi.org/10.12738/estp.2019.2.005>
- Steinberg, L. (2010). A dual systems model of adolescent risk-taking. *Developmental Psychobiology: The Journal of the International Society for Developmental Psychobiology*, 52(3), 216–224. <https://doi.org/10.1002/dev.20445>
- Tanrikulu, T. (2014). Cyberbullying from the perspective of choice theory. *Educational Research and Reviews*, 9(18), 660–665. <https://doi.org/10.5897/err2014.1761>
- Thompson, C. (2018, 7 september). *The case for the Six-Point likert scale*. Quantum Workplace. Geraadpleegd op 2 juli 2022, van <https://www.quantumworkplace.com/future-of-work/the-case-for-the-six-point-likert-scale>
- Trepte, S. (2020). The social media privacy model: Privacy and communication in the light of social media affordances. *Communication Theory*, 31(4), 549–570. <https://doi.org/10.1093/ct/qtz035>
- Valkenburg, P. M., & Peter, J. (2007). Online communication and adolescent well-being: Testing the stimulation versus the displacement hypothesis. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 12(4), 1169–1182. <https://doi.org/10.1111/j.1083-6101.2007.00368.x>

SOCIALE STEUN, ONLINE AGRESSIE EN FREQUENTIE IN MEDIAGEBRUIK

- Van der Veer, N., Boekee, S., & Hoekstra, H. (2021, januari). *Nationale social media onderzoek 2021*. <https://www.newcom.nl>
- Velasco, J. C. (2020). You are cancelled: Virtual collective consciousness and the emergence of cancel culture as ideological purging. *Rupkatha Journal on Interdisciplinary Studies in Humanities*, *12*(5), 1–7.
<https://doi.org/10.21659/rupkatha.v12n5.rioc1s21n2>
- Vriens, E., & Van Ingen, E. (2017). Does the rise of the Internet bring erosion of strong ties? Analyses of social media use and changes in core discussion networks. *New Media & Society*, *20*(7), 2432–2449. <https://doi.org/10.1177/1461444817724169>
- Wang, X., Zhang, R., Wang, Z., & Li, T. (2021). How does digital competence preserve university students' psychological well-being during the pandemic? An investigation from Self-Determined theory. *Frontiers in Psychology*, *12*, 1–13.
<https://doi.org/10.3389/fpsyg.2021.652594>
- Weller, K. (2016). Trying to understand social media users and usage. *Online Information Review*, *40*(2), 256–264. <https://doi.org/10.1108/oir-09-2015-0299>
- Wills, T. A., & Shinar, O. (2000). Measuring perceived and received social support. In S. Cohen, L. G. Underwood, & B. H. Gottlieb (Eds.), *Social support measurement and intervention: A guide for health and social scientists* (1st ed., pp. 2–135). Oxford University Press.
- Wu, C. S. T., Wong, H. T., Yu, K. F., Fok, K. W., Yeung, S. M., Lam, C. H., & Liu, K. M. (2016). Parenting approaches, family functionality, and internet addiction among Hong Kong adolescents. *BMC Pediatrics*, *16*(1). <https://doi.org/10.1186/s12887-016-0666-y>
- Yang, J., Wang, N., Gao, L., & Wang, X. (2021). Deviant peer affiliation and adolescents' cyberbullying perpetration: Online disinhibition and perceived social support as

SOCIALE STEUN, ONLINE AGRESSIE EN FREQUENTIE IN MEDIAGEBRUIK

moderators. *Children and Youth Services Review*, *127*, 1–8.

<https://doi.org/10.1016/j.chilyouth.2021.106066>

Zhu, C., Huang, S., Evans, R., & Zhang, W. (2021). Cyberbullying among adolescents and children: A comprehensive review of the global situation, risk factors, and preventive measures. *Frontiers in Public Health*, *9*, 1–12.

<https://doi.org/10.3389/fpubh.2021.634909>

SOCIALE STEUN, ONLINE AGRESSIE EN FREQUENTIE IN MEDIAGEBRUIK

Appendix

1= nooit, 2 = zelden, 3 = soms, 4 = regelmatig, 5 = vaak, 6 = altijd

Trollen

Ik heb ooit valse informatie gedeeld op sociale media... 1-2-3-4-5-6
 ... als reactie op emotionele opwindning/boosheid 1-2-3-4-5-6
 ... om wraak te nemen op iemand 1-2-3-4-5-6
 ... om erbij te horen/omdat het stoer is 1-2-3-4-5-6
 ... omdat ik me verveelde/omdat ik het leuk vond om te doen 1-2-3-4-5-6

Ik heb ooit gemene opmerkingen geplaatst in de commentaarsectie van sociale media platforms... 1-2-3-4-5-6
 ... als reactie op emotionele opwindning/boosheid 1-2-3-4-5-6
 ... om wraak te nemen op iemand 1-2-3-4-5-6
 ... om erbij te horen/omdat het stoer is 1-2-3-4-5-6
 ... omdat ik me verveelde/omdat ik het leuk vond om te doen 1-2-3-4-5-6

Ik heb ooit opzettelijk een scheldpartij uitgelokt op sociale media platforms... 1-2-3-4-5-6
 ... als reactie op emotionele opwindning/boosheid 1-2-3-4-5-6
 ... om wraak te nemen op iemand 1-2-3-4-5-6
 ... om erbij te horen/omdat het stoer is 1-2-3-4-5-6
 ... omdat ik me verveelde/omdat ik het leuk vond om te doen 1-2-3-4-5-6

Exposen/slut-shaming

Ik heb ooit zonder toestemming en ongewenst een intieme privé foto gedeeld van een ander... 1-2-3-4-5-6
 ... als reactie op emotionele opwindning/boosheid 1-2-3-4-5-6
 ... om wraak te nemen op iemand 1-2-3-4-5-6
 ... om erbij te horen/omdat het stoer is 1-2-3-4-5-6
 ... omdat ik me verveelde/omdat ik het leuk vond om te doen 1-2-3-4-5-6

Ik heb ooit zonder toestemming intieme privé berichten of gegevens gedeeld... 1-2-3-4-5-6
 ... als reactie op emotionele opwindning/boosheid 1-2-3-4-5-6
 ... om wraak te nemen op iemand 1-2-3-4-5-6
 ... om erbij te horen/omdat het stoer is 1-2-3-4-5-6
 ... omdat ik me verveelde/omdat ik het leuk vond om te doen 1-2-3-4-5-6

Cancel culture

Ik heb ooit een bekende figuur publiekelijk vernederd op sociale media... 1-2-3-4-5-6
 ... als reactie op emotionele opwindning/boosheid 1-2-3-4-5-6
 ... om wraak te nemen op iemand 1-2-3-4-5-6
 ... om erbij te horen/omdat het stoer is 1-2-3-4-5-6
 ... omdat ik me verveelde/omdat ik het leuk vond om te doen 1-2-3-4-5-6

Ik heb ooit meegedaan aan een trend met *#IsOverParty* of *#IsCanceled*... 1-2-3-4-5-6
 ... als reactie op emotionele opwindning/boosheid 1-2-3-4-5-6
 ... om wraak te nemen op iemand 1-2-3-4-5-6
 ... om erbij te horen/omdat het stoer is 1-2-3-4-5-6
 ... omdat ik me verveelde/omdat ik het leuk vond om te doen 1-2-3-4-5-6